

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВПЛИВУ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ НА РОЗВИТОК ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Ю.Ю. ТИМОШЕНКО

*Україна, м. Запоріжжя,
спеціалізована школа фізичної культури № 18*

Розбудова українського суспільства детермінує процеси формування у підростаючого покоління таких моральних рис, як гуманність, чесність, працьовитість, діловитість, старанність, конкурентність та інші. Однак, через тенденцію до зростання бездуховності, нівелювання цінностей життя, загострення проблем сімейного виховання, становленню повноцінної підростаючої особистості не надається належна увага.

Розв'язання цієї проблеми можливе завдяки створенню педагогічних умов ефективного впливу на виховання дітей та молоді, які б ураховували і потреби часу і, водночас, задовольняли запити та інтереси підростаючої особистості. Одне з провідних місць у цій системі займає навчально-виховний процес, який сприяє всебічному розвитку особистості.

Характеристика процесу формування моральної поведінки учнів здійснена в працях О.Безверхого, О.Богданової, Т.Грибодової, Л.Долинської, І.Зверєвої, А.Зосимовського, Г.Іванової, Г.Костюка, Б.Ліхачова, А.Люблінської, З.Огороднійчук, О.Скрипченко та інших. Гендерний аспект проблеми морального виховання школярів став предметом дослідження О.Петренко, Н.Сінкевич.

Методи та форми організації морального виховання вивчали Т.Ахayan, Е.Беловерцев, З.Васильєва, В.Кротов, Е.Марієнгоф, Л.Маленкова, В.Мацулевич, В.Чорнокозова, Н.Щуркова. Проблему формування моральних якостей, моральної культури поведінки на основі загальнолюдських моральних цінностей на сучасному етапі досліджували Л.Бондар, С.Волкова, В.Захарова, Г.Іванова, В.Караковський, М.Красовицький, В.Кукушин, Н.Мойсеюк, В.Перепелиця, О.Худяков, П.Щербань. У працях М.Боришевського, О.Докукіної, В.Федяєвої, І.Шалімової проаналізовано вплив сім'ї на моральне виховання особистості.

Однією з проблем сучасної школи, яка вимагає негайного вирішення, є духовно-моральне виховання підростаючого покоління. Постановка цієї проблеми пов'язана з падінням рівня духовного здоров'я в Україні, яке пов'язано з економічною нестабільністю, а головне, у зміні ідеологічних орієнтацій, у появі духовного вакууму через підміни національно-культурних (слов'янських!) цінностей «продуктом» західної комерційної культури. Тобто згідно основних шляхів реформування освіти – «подолання девальвації загальнолюдських гуманістичних цінностей» («Україна ХХІ століття»), повинна здійснюватися копітка робота по відродженню і зміцненню не тільки інтелектуального, а й духовного потенціалу нашої країни.

Вивчення психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що формування базисних якостей, до яких відносяться і духовно-моральні, активний розвиток особистості відбувається в шкільні роки і багато в чому залежить від тієї атмосфери в класному колективі, членом якої є дитина. Атмосферу в класі насамперед створює вчитель. Від його професійних і особистих якостей залежить створення «педагогічно комфортного середовища» для учнів (по Качалову О.В.).

На основі розробленої нами концепції та моделі ефективного впливу вчителя української мови та літератури на духовно-моральне виховання учнів покладено такі педагогічні умови з урахуванням компонентів життєдіяльності, а саме:

1. Оптимізація взаємодії суб'єктів педагогічного процесу (О.В. Хаустова) шляхом встановлення на уроках партнерських взаємовідносин між учителем і учнями. Саме це створює «сприятливий психологічний клімат» (за Т.Ф. Лошаковою) для розвитку духовного потенціалу всіх учасників освітнього процесу, взаємного морально-духовного збагачення, сприятливого протікання виховного процесу в режимі «контекстного меню», яке сприяє саморозвитку та самовихованню як учнів, так і самого вчителя.

2. Приклад позитивної моральної поведінки вчителя, його високий рівень культури спілкування в педагогічній взаємодії з учнями, колегами, батьками. Адже «головною умовою всебічного розвитку особистості є висока культура людських стосунків» (Сущенко Т.І.). Саме такий вчитель може ненав'язливо закладати у школярів якийсь моральний фільтр для усвідомленого відбору «корисної» інформації та відбракування «шкідливої», встановлювати духовні орієнтири.

3. Залучення учнів до творчої проектувальної діяльності, яка базується на використанні міжпредметного потенціалу інформатики для сприяння самовдосконалення, самореалізації особистості дитини у її подальшому духовно-моральному розвитку. Створення власних учнівських проектів передбачає індивідуальні, групові, колективні форми організації діяльності з використанням ПК, Інтернет-ресурсів, інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) з пошуку відповідей на життєвоважливі питання, вирішенню моральних дилем, «моделювання ідеальних образів». Тобто, робота над проектами, яка використовує арсенал інструментів предмета української мови та літератури, сприяє формуванню світогляду та світовідчуття учнів, створює умови їх духовно-морального зростання як в сьогоденні, так і в майбутньому.

Доходимо висновку, що вищевказані педагогічні умови дозволять сучасному вчителю української мови та літератури використовувати свою дисципліну для реалізації виховних завдань, які сприяють формуванню духовно-моральних якостей учнів.